

RAZGLEDNİK

KNJIŽEVNOST

Edvard Gregorin, *V času obiskanja*, osem postaj o Jezusovem poslanstvu. Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1955, str. 103.

Pred leti (1928) je Edv. Gregorin v družbi z dr. R. Tomincem priredil besedilo za pasijonsko igro, ki se je pod imenom INRI mnogokrat uprizorila v ljubljanskem gledališču; kljub skrbni uprizoritvi in kljub lepim, spodbudnim prizorom je ostala še nerešena misel, ali se pasijon more uprizarjati kot gledališko delo, zlasti kot kaka ljudska gledališka predstava. Kakor se je verski realizem srednjega veka izoblikoval preko cerkvenega obreda v slovesni ljudski obred, in kakor ni postavljaj, in ni mogel postaviti nikakih umetnih podob, tako sta pasijonski spreved ali pasijonska igra ostala sama v svojem predmetu kot oblika ljudskega bogoslužja nedoteklivi. Bogoslužna in estetična vsebina si nista nič manj neistovetni kakor vera in estetika, zato ju ni mogoče nikoli zamenjavati in postavljati eno na mesto druge. Zdi se, da še tako resnobna in zbrana uprizoritev pasijona več ali manj žali svetost verske skrivnosti, zakaj namestu predmeta stopa neprestano pred nas gledališka podoba.

Edv. Gregorin je v pričujočem delu krenil v drugo smer. Preko nekdanjega pasijona je napisal zgodovinsko in evangeljsko slovesno igro in tako združil dramo, pasijon in misterij v kolektivno podobo, ki zaradi svoje oblikovne izčiščenosti dokazuje prav veliko rahločutnost do predmeta. Tako je postavil »osem postaj o Jezusovem poslanstvu, z berilom oznanila, s prerokovanjem besede Gospodove o Izraelu in zmagoslavjem njegovim«, ki dovoljujejo v mnogo večji meri prisotnost umetnika, kakor prejšnji pasijon. Zgoščenost evangelija, ki v vseh največjih Jezusovih naukih prehaja v posamezne podobe: Učenik, Poslanec, Duhovnik, Sodnik, Kralj, Človek, Sin božji, Odrešenik, posebno pa napovedi iz stare zaveze, so za tako popolno obliko terjale nedvomno tudi duhovniške pomoči; simbolno važna in sodobno pomembna je podoba bogatega mladeniča iz evangeljske prilike; ta mladenič spremlja vse trpljenje in se pod križem odloči: »Gospod, jaz pojdem za teboj.« Močno je poudarjena drama izraelskega ljudstva; njegova slepota pismouštva in strastna vera v stari tempel, trda rimska oblast v deželi, vse to živo spominja na Werfelovo dramo »Pavel med Judi«, kjer se tragika starega Izraela razvije

v zadnji mogočni boj med staro in novo postavo in se zaključi z dnevom sodbe. Skoraj bi se upal trditi, da se tu odkrivajo prav neposredne vezi med Werfelovim »Pavlom« in »Obiskanjem«, in prav zaradi tega me moti majhna podoba Gamalielova, tukaj vsa majhna in zakrknjena, pri Werfelu pa ogromna kakor stari zakon.

Ne bi se rad še enkrat dotikal vprašanja o uprizoritvi. Načelna rešitev je v tej podobi mnogo lažja, vendar še vedno kočljiva. Pisatelj je uprizoritvi posvetil mnogo skrbi in je scenično opremo razrešil v okviru slovesne verske igre, čeprav mnogokrat čutimo poleg tega še gledališkega človeka. Vidi pa se, da delo naravno stremi iz snovi k duhu in da se bolj in bolj odmika od tal dramatične igre v misterij in čisto versko občutje. F. K.

Slehernik. Po Hofmannsthalovem »Jedermannu« priredil Oton Župančič. Uvod napisal Jakob Šolar. — Mohorjeva knjižnica 70. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1934. Str. 117.

Župančič je storil pravo duhovno delo, da je presadil to dramo, brez dvoma vrh srednjeveške dramatike, na naša tla. Seveda ni prvotna in jo je že Hofmannsthal očistil tistega, kar je bilo izrazito časovnega na nji, zlasti ji je odvzel renesančno-baročno težo 16. stoletja, da je čisteje zaživela drama, ali kakor on pravi — pravljica, ki stoji nad vsakim časom in velja za vse ljudi. Hofmannsthal je sodil, da je delo v tej obliki dobilo svojo zadnjo podobo, vendar je domneval, da se v prihodnjih časih utegne tudi ta oblika še razvijati. (Uvod k nemški izdaji). To se je zgodilo že pri slovenski prireditvi, zakaj Župančič Slehernika ni samo prepesnil, ampak ga je tudi dramaturško v toliko spremenil, da je dobil boj med dobrim in zlim večjo in sodobnejšo globino in je docela odpadla izrazito srednjeveška podoba hudiča, njegova dialektika in grotesknost. S tem je Slehernik dosegel še čistejšo linearno preprostost in notranjo veličino in zato ni čudno, da je preko slovesnih prireditev v Ljubljani prišel že med preprosto ljudstvo.

To dragoceno delo je menda edini večji Župančičev prevod iz nemščine. Nemških tekstov se Župančič ogiblje, kakor da ga ne pritegujejo; bližje so mu blesk in oblikovna problematika romanskih klasikov in pa Shakespeare. In prav to ga je mikalo pri Sleherniku, kjer se v največji preprostosti skriva toliko starinske usedline in oblikovnih nalog, da jim je kos samo močen jezikovni mojster. Župančič je v Slehernika vlil glasove naše stare cerkvene pesmi, ki ima še mnogo sorodnosti s srednjeveško besedo, in včasih se kar zdi, da zapojejo stare orgle in v njih strogost in milina našega domačega verskega čuvstva. Prav v tem, v drugačnem, našem čuvstvu, se Župančičev tekst loči od Hofmannsthalovega, ki je včasih nemško trd, hrapav, skoraj časovno sirov. Župančič je poleg svojega dinamičnega figuralnega izraza, ki se močno čuti n. pr. »moj penaz zame dela in teka, / s hudičem se trga in s smrtjo preroka (29), vpletel tudi besede kakor iz narodne pesmi preproste: »To moji ljubici bo dar. / Za obé roke prijel jo bom, / na vrtec tisti vzel jo bom« (40). Kako je slovenski prevod poleg tega, da je večinoma bolj strnjen, tudi preprostejši in pesniško čistejši, miselno pa navadno polnejši, naj navedemo nekaj značilnejših primerov: